

Mancur Olson Üzerine Bir Değerlendirme

Tanel Demirel*

Kamusal ya da rasyonel tercih okulunun öncü kuramcılarında, daha çok baskı grupları, baskı gruplarının ortaya çıkışı ve bu grupların ulusların ekonomik performansları üzerindeki etkileri konusundaki çalışmaları ile tanınan Maryland Üniversitesi Profesörlerinden Mancur Lloyd Olson'u¹ 1998 yılında kaybettik. Bu yazıda kuramsal çalışmaları aynı zamanda akademik camia dışında da yankılar yaratmış akademisyenlerden biri olan Olson'un temel görüşlerini ve bunlara yöneltilen eleştirileri kısaca değerlendirmeyi amaçlıyoruz.

I. Klasik Pluralist Teori ve Olson'un Eleştirisi

Olson, 1965 yılında yayınladığı "The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups" (Kollektif Eylemin Mantığı: Kamusal Mallar ve Grup Teorisi)² adlı kitabında baskı grupları ve grupların demokratik siyasal sistem içinde oynadığı roller konusunda hakim olan klasik pluralist yaklaşımın temel varsayımlarının sorgulanmasından yola çıkarak, kendi teorisini ortaya koyar. Baskı gruplarını demokratik siyasi sürecin ayrılmaz parçaları olarak kabul eden klasik pluralist yaklaşıma³ göre, toplumun farklı ve birbiriyle çelişen çıkarlara sahip olan tüm kesimleri, örgütlenme potansiyelleri eşit olmasa da, çeşitli talep-

lerini kamusal alanda dile getirerek siyasal otoriteye baskı yapmak amacıyla örgütlenebilme olanağını bulabilmektedirler. Baskı gruplarının örgütlenmesi ekonomik çıkarların savunulması kadar, siyasal, toplumsal veya ahlaki bir idealin korunması veya savunulmasına da dayanabilir.⁴ Baskı grupları, siyasal partilerden farklı olarak, her türlü farklı ve çatışan çıkarların kamusal alana taşınmasına hizmet ederler. Çünkü, siyasal partiler doğaları gereği farklı ve birbirleriyle çatışan çıkarları bağdaştırmaya ve bunları uygulanabilir siyasalar haline dönüştürmeye çabalarlar. Bu süreçte, bir çok çıkar, daha güçlü olan diğer çıkarların temsilinin öne çıkması sebebiyle temsil edilemeyebilir. Oysa, baskı gruplarının etkin olduğu bir sistemde, istenmeyen bu durumun ortaya çıkma olasılığı en aza indirilmektedir. Çünkü baskı grupları daha dar ve iyi tanımlanmış bir konuda siyasal iktidarlara etki yapmayı amaçlamaktadırlar. Bu süreçte, baskı grupları istediklerini -kısa dönemde- elde edemezlerse bile, hiç değilse çıkarların temsil edilememesi gibi bir durumla karşı karşıya kalınmamaktadır.

Pluralist yaklaşıma göre, toplumsal barış ve uyum, örgütlenmiş bu grupların siyasal iktidarı kendi görüşleri doğrultusunda etkilemek amacıyla demokratik kurallar içinde mücadelesiyle sağlanır. Toplumsal eşitliksizliklere rağmen, her grup şu ya da bu şekilde değişen derecelerde örgütlenme olanağı bulabileceği için, herhangi bir grubun

*Dr., Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. öğretim elemanı.

etkileşim sürecinin dışında kalması diye bir durum söz konusu olmayacaktır. Ayrıca, her toplumsal kesim örgütlenme şansı bulabileceğinden demokratik rejim varoldukça siyasal iktidara etki etme olasılığının olduğunu düşünerek, demokratik sistemle daha kolaylıkla bütünleşebilecek ve anti-sistem hareketleri desteklemeyecektir. Öte yandan, baskı gruplarına üyelik çoğunlukla gönüllülük temeline dayandığından, bu gruplarda aşağıdan yukarıya doğru bir demokratik denetim mekanizması işlemektedir. Kendi isteklerinin grup yöneticileri tarafından dikkate alınmadığını düşünenler, kendileriyle rekabet içinde olan başka bir gruba geçebilmekte ya da yeni bir grup kurma yoluna gidebilmektedirler. Bu tehdidin farkında olan yöneticiler demokratik denetim mekanizmalarını gözardı edemeyeceklerdir. Son olarak, aktif ve canlı bir baskı grubu ortamı, bu gruplarda faaliyet gösteren bireylerde ve genel olarak toplum düzeyinde vatandaşlık bilincini ve demokratik siyasal değerlerin gelişimini teşvik edecektir. Bu itibarla demokratik pratiklere uygun olarak işleyen hareketli bir baskı grubu ortamı istikrarlı bir demokrasinin varlığı için de hayati önem taşımaktadır.

Olson pluralist yaklaşımın eleştirisine, her grubun grup çıkarları temelinde örgütlenme şansının kabaca da olsa eşit olmadığını belirterek başlar. Olson'a göre, bazı grupların örgütlenebilme potansiyeli diğerlerine göre daha yüksektir. Rasyonel insan kavramlaştırmasını temel alan Olson, bireylerin yakın gelecekte kendileri için elde edilebilecek bir menfaat olmadıkça, örgütlenmenin zaman, para, ve çeşitli riskler gibi maliyetlerini üstlenmeyip, grup kurmaya kalkmayacaklarını varsayar. Eğer örgütlenmenin sonucunda elde edilebilecek faydalar, sadece grup üyelerine yönelik ise bu halde kurucuların grubu oluşturmak için bir teşvike sahip olduklarından söz edilebilecektir. Bu faydadan grup üyeleri olmayanlar da faydalanabilecek iseler, rasyonel düşünen bireyin, örgütlenme maliyetlerini başkalarının üstlenmesini beklemesi yani "bedavacılık" yoluna başvurması beklenebilecek-

tir. Dolayısıyla, örgütlenme şansına sahip olan gruplar, ya kendi üyelerine, ulaşılması istenen genel amaçlar yanında "seçici faydalar"⁵ sağlayabilen ya da sağlanan faydayı sadece grup üyelerine inhisar ettirebilen gruplardır.

Örgütlenme şansı yüksek olan söz konusu gruplar ise ağırlıklı olarak küçük gruplar olacaktır. Çünkü, ancak küçük gruplarda, seçici faydalar anlamlı bir şekilde dağıtılabilecek veya sağlanan fayda ancak o gruba inhisar ettirilebilecektir. Varsayalım ki, ülke çapında ağaç işleri sektöründe çalışan işçileri kapsayan bir sendika kurulması isteniyor. Bu noktada, sendika kurucuları, kendileri için kurucu olmaktan kaynaklanan çeşitli ayrıcalıklar -örneğin indirimli tatil olanakları, özel sağlık sigortası- yaratabilirler. Ayrıca, sendika faaliyetleri sonucunda sağlanabilecek faydayı -örneğin ücret artışlarını- sadece o sendikaya üye olanlara inhisar ettirmek gibi bir diğer teşvik unsuruna da sahiptirler. Buna karşılık işsizleri, vergi ödeyenleri veya tüketici haklarını korumayı amaçlayan ve daha geniş toplum kesimlerini temsil etme arzusunda olan grupların ortaya çıkması, Olson'a göre, küçük gruplara nazaran daha zordur. Çünkü bu grupların, grup kurucularına seçici faydalar sağlama olanakları imkânsız değilse de, düşük bir olasılıktır. Aynı şekilde, bu tür grupların sağlanacak olan faydayı sadece grup üyelerine inhisar ettirmeleri neredeyse imkansızdır. Örneğin işsizlik yardımını artırmayı amaçlayan bir grubun bunu sadece belirli bir bölgedeki veya sadece kendi örgütlerine üye olan işsizler için istemesi mümkün değildir. Benzer biçimde, tüketici derneklerinin tüketiciye zarar veren çeşitli pratiklerin sadece kendi üyelerine uygulanmamasını düşünmeleri olası değildir.

Olson'a göre, klasik pluralizmin başka bir varsayımı olan grup içi demokrasi olgusu da gerçekleri yansıtmaktan oldukça uzaktır. Bedavacılık problemini yenmek için, gruplar sürekli olarak üyelerine seçici faydalar sağla-

mak veya grup üyesi olmayanları dışlama peşinde koşmak zorunda kalacak; bu da, bürokratikleşmiş örgütsel yapılar yanında, zaman zaman otoriter uygulamalara da kayabilen, oligarşik grup liderlerinin ortaya çıkışına zemin hazırlayacaktır.⁶

II. Baskı Grupları ve Ekonomik Gelişme Üzerindeki Etkileri

Klasik pluralist baskı grubu yaklaşımının temellerini bu tezlerle sorgulayan Olson, 1982 yılında yayınladığı, *The Rise and Decline of Nations (Ulusların Yükselişi ve Çöküşü)*⁷ adlı kitabında, ilk kitabındaki görüşlerini daha da geliştirerek, çeşitli ülkelerdeki baskı grupları örgütlenmeleriyle ekonomik performans farklılıkları arasındaki ilişkiler üzerinde durmuştur. Olson'a göre, farklı ve birbirleriyle çatışan çıkarları temsil eden her grubun bir şekilde örgütlenerek haklarını savunabileceği, bu grupların demokratik süreç içindeki mücadelesi sonucunda da kaynakların etkin ve adil dağılımının gerçekleşebileceği varsayımı gerçeği yansıtmaktan çok uzaktır.⁸ Çünkü büyük gruplar, küçük gruplardan farklı olarak örgütlenmede yenilmesi çok zor olan güçlüklerle karşı karşıya kalıp, pazarlık sürecinin dışına itileceklerdir. Toplumsal etkinliğin ve adaletin sağlanması şöyle dursun, baskı gruplarının uzun süredir aktif olduğu toplumlarda, grup yapısının çeşitli nedenlerle bozulduğu toplumlara nazaran daha düşük ekonomik performans beklenmelidir.⁹

Çünkü, baskı grupları bir defa ortaya çıktıktan sonra, savaş, işgal gibi dışsal bir zorlama olmadıkça varlıklarını sürdürme eğilimine sahiptirler.¹⁰ Baskı grubunun bürokratik nitelikleri, örgütsel yapının kendisini yeniden üretmesi için güçlü teşvikler yaratacak ve grubun çeşitli sebeplerle ortadan kalkmasını güçleştirecektir. Ayrıca istikrarlı toplumlarda bu grupların sayısı, eski grupların kolay kolay yok olmaması ve sürekli olarak yeni gruplar kurulması nedeniyle, doğal olarak fazla ola-

caktır. Tüm bu sebeplerle, siyasal istikrarın korunduğu toplumlarda, baskı grupları dağıtımçı koalisyonlar haline geleceklerdir.¹¹

Dağıtımçı koalisyonlar tanımlaması, Olson tarafından toplumun zenginliğini artırmak yerine, varolan zenginliğin grup üyeleri lehine yeniden dağıtılmasını amaçlayan gruplar için kullanılmaktadır. Olson, bu türden faaliyetlere örnek olarak, bazı malların fiyatlarını veya ücretleri yükseltmek için lobi faaliyetlerinde bulunan veya vergi yasalarının kendileri lehine değiştirilmesi için çalışan gruplarla birlikte, kartelleşmeyi amaçlayan sınırlı sayıda üreticiler grubunu verir. Bu grupların hiç biri yaşadıkları toplumun üretici potansiyelini artıracak faaliyetler için -örneğin üretimde verimliliğin nasıl artırılacağı vb- lobi yapmamakta, sadece varolan zenginliğin kendileri lehine başkaları aleyhine yeniden dağıtılmasını amaçlamaktadırlar.¹² Bunların dağıtımçı koalisyonlar haline dönüşmelerinde sürpriz bir taraf yoktur; çünkü, kuruldukları andan bu yana, toplumsal zenginliğe katkıda bulunmak yerine kendi üyeleri için özel menfaatler aramak bu grupların ayırdedici özelliği olmuştur.

Bu noktadan yola çıkan Olson, dağıtımçı koalisyonların toplumların ekonomik gelişmesini yavaşlattığı sonucuna varır.¹³ Bunun sebepleri ise çok çeşitli ve karmaşıktır. Olson, bu koalisyonların içinde buldukları toplumların kaynakların yeni teknolojilere ve değişen koşullara uyumlu olarak yeniden dağıtılması kapasitesini yavaşlatarak ekonomik büyüme oranlarını düşürdüklerini iddia eder.¹⁴ Çünkü bu gruplar, kendilerini oluşturan kişi veya firmalara nazaran daha yüklü bir gündeme sahip olup, çok daha yavaş bir şekilde karar alabilmektedirler.¹⁵ Daha da önemlisi, bu koalisyonlar kaynakların yeni teknolojilere ve değişen koşullara uygun olarak yeniden tahsis sorununun kaçınılmaz maliyetlerini başkalarının üzerine yıkmaya çalışabilirler.

Olson'un ne demek istediğini daha iyi an-

layabilmek için, Hayek'in piyasayı ve piyasanın ayrılmaz bir parçası olan rekabeti "keşif süreci" olarak algılayan görüşlerinden bahsetmek gerekir. Hayek piyasa ekonomisinin temeli olan rekabeti "az sayıda insanın daha çok sayıda insanı -rekabet olmasaydı yapmayacakları- daha sıkı çalışmaya, çalışma alışkanlıklarını değiştirmeye, işlere daha özenli devamlılık içinde yaklaşılmaya zorlayan"¹⁶ bir keşif süreci olarak tanımlar. Rekabetin bireyler ve gruplar için zorlu bir süreç olduğuna şüphe yoktur. Çünkü rekabetin hakim olduğu piyasa ekonomisinde bireylerin mütemediyen daha verimli, daha üretken olmak için çaba göstermeleri gerekir. Hatta bazen bu da yetmeyebilir; yeni bir teknolojik keşif, veya diğer birey, grup ya da ülkelerin çeşitli sebeplerden dolayı karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmaları nedeniyle aynı mal veya hizmetleri çok daha ucuza sağlamaları, her türlü çabayı gösteren insanların dahi rekabet ortamında ayakta kalmak için iş değiştirmelerini, göç etmelerini gerektirebilir. Bu sürece uyum göstermek birey ve gruplar açısından zor da olsa, uzun dönemde toplumsal zenginliğin artmasının tek yolu olduğu için vazgeçilemez öneme sahiptir.¹⁷

İşte, Olson'a göre dağıtımçı koalisyonlar, keşif sürecini daha doğrusu piyasa sürecinin kendisini çarpıtarak toplumun yeni teknolojilere, yeni koşullara göre kaynak tahsisine gitmesine engel olup bu süreci durdurmaya veya yavaşlatmaya çalışacaklardır. Çünkü rasyonel düşünen bireyler, piyasa sürecinin dayattığı yeni koşullara kendilerini uydurmak yerine, demokratik siyasal süreç yoluyla oyunun kurallarından muafiyetler sağlayıp kendilerini bu rekabetin dışında bırakmak isteyeceklerdir. Bu da, ekonomik gelişme üzerinde yavaşlatıcı bir etkiye sahiptir. Örneğin, emek-yoğun üretimden teknoloji-yoğun üretime geçişe, üyelerinin işsiz kalacağı korkusuyla direnen işçi sendikaları yeni teknoloji kullanımına engel oldukları için toplumun üretici kapasitesini sınırlandırır. Diğer bir örnek, ülke dışında aynı mal çok

daha ucuz fiyata üretildiği halde, koruma duvarları ile aynı malı ülke içinde yüksek maliyetle üreten grupların, eski üretim şeklini değiştirme kaygısı duymadan üretime devam etmeleridir. İflasın eşiğine gelmiş ve piyasada rekabet şansı olmayan bir fabrikanın işsizliği önlemek gibi çeşitli saiklerle kapanmasının önlenmesi benzer bir örnek olarak verilebilir.

Olson'a göre, baskı gruplarının ekonomik gelişmeyi yavaşlatıcı bir diğer etkisi, üretim sürecinde verimliliği artırmak için kullanılacak olan kaynakların, bu amaçla değil de gruba özel çıkar sağlamaya yönelik lobicilik faaliyetlerinde kullanılmasından kaynaklanmaktadır.¹⁸ Bir işveren sendikasının kıt kaynaklarını, uluslararası pazarlarda nasıl daha iyi rekabet edebiliriz kaygısı yerine, siyasal süreçte etki etme yoluyla nasıl koruma veya teşvik sağlayıp daha fazla kar ederiz düşüncesiyle harcaması buna tipik bir örnek olarak gösterilebilir. Bu türden harcamalar, devletin ekonomiye müdahalesini artıracığı ve kendi egemenlik alanını büyütme çabası içinde olan bürokratik sınıfın güçlenmesine neden olabileceği için ekonomik gelişmeyi sekteye uğrattıcı etkiler taşımaktadırlar.¹⁹ Dolayısıyla, dağıtımçı koalisyonların faaliyetleri sonucunda, grup üyeleri çeşitli menfaatler elde etseler bile, toplumun uzun dönemli ekonomik refahına sekte vurulmuş olacaktır. Olson'a göre böyle bir durum, züccaciye dükkânına girmiş fillerin içerdeki mallar için kavga etmelerine benzetilebilir. Bu öyle bir mücadeledir ki, alınan mallardan daha fazlası süreç içinde kırılmaktadır.²⁰

Dağıtımçı koalisyonların olumsuz etkileri sadece ekonomik hayatta değil, siyasal alanda da kendini gösterir. Zamanla dağıtımçı koalisyonlar siyasal iktidarı etkileme mücadelesinde birbirleriyle kıyasıya bir rekabet içine girecekler, bu da demokratik siyasal hayatı daha da çekişmeli bir hale getirebilecektir.²¹ Çünkü pazarlık sürecinde istediklerini alamadığını düşünen gruplar, siyasal iktidar üzerinde yete-

rince baskı yapamadıkları için kaybettiklerini düşünerek, daha yoğun ve farklı biçimlerde siyasal iktidar üzerinde yeniden baskı yapmayı deneyeceklerdir. Bu süreç sonucunda istediklerini elde ettikleri zaman, kaybeden diğer gruplarda benzer şekilde davranabilecekler ve böylece siyasal hayatın sadece paylaşım mücadelesi olarak algılandığı bir kısır dönünün içine girilmiş olacaktır.²²

Olson, çeşitli ülkelerin İkinci Dünya Savaşı sonrası ekonomik büyüme performansları farklılıklarından yola çıkarak tezine ampirik kanıtlar sağlar. En basit anlatımla, Olson'a göre, savaş sonrasında, Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Japonya ve Batı Almanya'ya göre daha yavaş büyümesine yol açan en önemli etkenlerden biri, bu ülkelerde dağıtımçı koalisyonların totaliter hükümetler ve yabancı işgalleri nedeniyle çözülmüş olmasıdır.²³ Siyasal istikrarını koruyan Amerika ve Britanya'da ise dağıtımçı koalisyonların sekteye uğraması gibi bir durum söz konusu olmamış, bu gruplar toplumun yeni teknoloji ve değişen şartlara uyumlarını yavaşlatarak düşük büyüme oranlarına yol açmışlardır. Benzer şekilde, siyasal istikrarsızlıkla boğuşan Fransa'da da dağıtımçı koalisyonların gelişme ve siyaseti etkileme olanakları çeşitli şekillerde sekteye uğramış, bu nedenle Fransa'nın ekonomik büyümesi de Japonya ve Federal Almanya kadar olmasa bile Amerika-İngiltere ikilisinden daha hızlı olmuştur.

Olson'un karşı-örnek olay olarak gösterdiği İsveç ise, ülkenin belirgin korporatist siyasal yapısına rağmen başarılı bir büyüme performansı gösterebilmiştir. Olson'a göre, burada İsveç'teki baskı gruplarının "kapsayıcı" niteliği büyük bir rol oynamıştır. Olson, kapsayıcı gruplar terimi ile baskı grubunun üye sayısı açısından göreceli büyüklüğü üzerinde durmaktadır.²⁴ Buna göre gruplar kapsayıcı oldukça, varolan zenginliğin yeniden dağıtımında, üretimin artırılmasına da katkıda

bulunmaları yüksek bir ihtimaldir. Çünkü, on milyon nüfuslu bir ülkede, üç milyon üyeye sahip olan bir baskı grubunun, ülkenin genel refah düzeyine katkı yapmadan üyelerinin menfaatlerini koruması, yirmi bin kişilik bir gruba nazaran çok daha zor olacaktır.²⁵ Kendi tezlerini ne yanlışlayan ne de destekleyen bir örnek olarak İsviçre'yi gösteren Olson'a göre, İsviçre, federal anayasal yapının dağıtımçı koalisyonların piyasayı çarpıtıcı etkilerini önlemesine rağmen, Amerika ve Britanya gibi düşük büyüme oranları gerçekleştirmiştir.²⁶

III. Olson'a Yönelik Eleştiriler

Olson'un bu tezleri, hem akademik dünyada, hem de bu çevrenin dışında yoğun tartışmalara yol açmıştır.²⁷ Olson'a yöneltilen eleştirileri üç ana kategoride ifade etmek mümkündür. Baskı gruplarının ortaya çıkışı ile ilgili eleştiriler; siyasal istikrarın baskı grupları üzerindeki etkileri; ve baskı gruplarının ekonomik gelişme ile olan bağlantıları. Birinci gruba giren eleştirilerden en önemlisi, rasyonel tercih okulunun kendi çıkarını gerçekleştirmeye çalışan rasyonel insan varsayımıyla ilgilidir.²⁸ Bireyin kendi çıkarını gerçekleştirmek için hareket ettiği varsayımının evrensel bir niteliğe sahip olduğu kolaylıkla kabul edilebilir. Ancak buradaki temel problem, bireyin hangi eyleminin kendi çıkarına olduğuna (diğer bir söyleyişle hangi eyleminin kendisi açısından rasyonel olduğuna) karar verirken, içinde yaşadığı toplumsal-siyasal ortamın rasyonel olarak kabul ettiği kültürel değerlerden bağımsız hareket edebilmesi olasılığının ne olduğu noktasında yoğunlaşır. Buna göre, her toplumda, her koşulda geçerli evrensel nitelikli bir rasyonalitenin varlığından söz edilemez. Bir toplumda rasyonel olarak algılanan bir davranış, diğerinde irrasyonel olarak nitelendirilebilir. Aile meclisinin aldığı karar sonucu, toplumca kabul edilen ahlâkî normları ihlâl ettiği düşünülen aile üyesi bir kadını öldüren bir insanın bu davranışı, günü-

müz batı toplumlarında irrasyonel olarak görülürken, cinayeti işleyen birey ve onun çevresi açısından rasyonel bir davranış olarak algılanabilir. Çünkü birey bunu yapmadığı zaman hem ailesinden, hem de içinde yaşadığı toplumsal çevreden dışlanabileceği gibi, olay gerçekleştikten sonra da yine aynı çevre tarafından kendisine daha üst bir toplumsal statü -ailenin namusunu temizlediği için hapse giren kahraman olarak- atfedilecek ve saygı görecektir.

Bu örnek, uç bir örnek olarak algılanabilirse de, rasyonalite kavramının özünde içinde yaşanılan toplum değerlerinden bağımsız bir şekilde ele alınamayacağını göstermeye yeter. Hatta, ekonomik rasyonalitenin öne çıktığı varsayılan batı toplumlarında bile, baskı gruplarının faaliyet alanı olan siyasal hayatta ekonomik rasyonalite ile bağdaştırılması kolay olmayan davranışlar görebilmek mümkündür. Çünkü, siyasal hayatta ekonomik faktörler kadar, bireyin davranışlarını kendisi farkında olmasa da etkileyen bilinçaltı saiklerle birlikte, etnik-dinsel-ideolojik bir topluluğa ait olma gibi daha çok rasyonel insan varsayımlarının açıklamakta zorlandığı faktörler de motivasyon kaynağı olabilmektedir. Böyle olunca, örneğin Olson'un teorisine göre, ortaya çıkmaları çok zor olan anti-nükleer veya hayvan haklarını korumayı amaçlayan baskı gruplarının ortaya çıkışını açıklamak güçleşecektir. Çünkü bu gruplar üyelerine hayvanları koruma veya dünyanın nükleer felaketten arındırılması yolunda bir adım attığı için kişinin duyabileceği görevini yerine getirmekten doğan kişisel tatmin duygusu dışında başka bir seçici fayda sağlayamadıkları gibi, grubun faaliyetleri sonucunda elde edilebilecek faydayı da sadece grup üyelerine inhisar ettiremeyeceklerdir.²⁹

Yukarıda da belirtildiği gibi, Olson hiç bir zaman bu türlü baskı gruplarının ortaya çıkmayacağını söylememiştir; sadece ortaya çıkma şanslarının düşük olduğunu belirterek bir anlamda eleştirileri göğüsleyecek manevra

alanını yaratmıştır. Esasen 1993 yılında yayımladığı bir makalesinde Olson, "rasyonel insan varsayımının, insan doğasının karmaşıklığı ve bireylerin ender olarak karışık olmayan motivasyonlarla davrandığı gözönüne alınırsa, gerçekliği açıklamakta yetersiz kalabileceğini"³⁰ kabul etmiş, ancak yine de karmaşık toplumsal gerçekliğin basitleştirilerek anlaşılmasında yardımcı olduğu için sosyal bilimcilerin vazgeçemeyecekleri bir araç niteliğini koruduğunu belirtmiştir.

Baskı gruplarının ortaya çıkışı ile ilgili bir diğer eleştiri, Olson'un çok eleştirdiği pluralistlerle aynı hataya düşerek, grup oluşum sürecinde, diğer rakip (veya rakip olarak algılanan) grupların etkisini ihmâl ettiği noktası üzerinde yoğunlaşır. Bu eleştiriye göre, Olson grup oluşturma sürecini sadece grubun iç dinamikleriyle açıklamaya çalışmış, dış dinamikleri dikkate almamıştır.³¹ Örneğin, 1970'lerde Amerika ve birçok batı Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan ve bu ülkelerdeki vergilerin yüksekliğinden yakınan hareketlerin, varolan uygulamalara karşı bir reaksiyon olarak ortaya çıktıkları açıktır. Bu hareketlere önderlik edenler, kendilerini bu kadar tehdit edilmiş olarak görmeselerdi, belki de Olson'un bahsettiği bedavacılık problemini hiç bir zaman yenemeyip ayrı bir grup oluşturma yoluna gidemeyeceklerdi.

Baskı gruplarının oluşumunun tamamen rasyonel motivasyonlar veya tamamen grup içi dinamiklerle açıklanamayacağını ifade eden bu eleştirilerden sonra, Olson'a yönelik ikinci grup eleştiriler, kendisinin siyasal istikrarın dağıtımçı koalisyonların oluşumuna katkıda bulunduğu tezi üzerinde yoğunlaşmıştır. Buna göre, istikrarlı siyasal ortamların neden dağıtımçı koalisyonlara yol açtığını açıklamak, ne mantıksal olarak, ne de tarihsel tecrübenin ışığında kolay değildir. Çünkü, sadece uzun bir zaman diliminde siyasal istikrarın varlığı organizasyonun yaşaması için

yeterli olmayabilir. Siyasal istikrarın olduğu ortamlarda da organizasyonlar bölü-nebilirler veya kendi kendilerini feshedebilirler. Benzer şekilde, siyasal istikrarsızlık her zaman varolan dağıtımçı koalisyonların ortadan kaldırılması anlamına gelmez. Yabancı devlet işgalleri ya da totaliter hükümetler bazı dağıtımçı koalisyonları yok edebilirler. Bununla birlikte, kendi egemenliklerini sağlamak için, bazılarıyla işbirliğini de zorunlu kabul edip bunlara dokunmayabilir, hatta gelişmelerini destekleyebilirler.³² Bu noktada, sadece siyasal istikrarın varlığı gibi tek nedenli bir açıklama tarzının yetersiz kaldığı görülmektedir.

Olson'a yöneltilen üçüncü grup eleştiriler, kendisinin ekonomik büyüme gibi çok değişkenli bir olguyu, neredeyse tek değişkene (baskı gruplarının yoğunluğu ve niteliği) bağlayarak indirgemecilik yaptığına ilişkindir. Federal Almanya-Japonya ikilisi ile Britanya-Amerika Birleşik Devletleri ikilisi arasındaki ekonomik gelişmeye etki eden benzerlik ve farklılıkların en önde geleninin ülkelerin baskı gruplarının yapısı olduğunu söylemek ikna edici olmaktan uzaktır. Bu farklılıkların, baskı gruplarının yapısı ve siyasal sistemle olan ilişkilerinden değil de, izlenen farklı ekonomik politikardan, veya karşılaştırılan ülkelerin eğitim sistemi ve girişimcilik kültüründen kaynaklanmadığını iddia edebilmek güçtür. Benzer şekilde, bir ülkenin devlet yapısının, özellikle devletin çeşitli toplumsal-siyasal güçleri belirlenmiş kolektif amaçlar doğrultusunda biraraya getirebilme irade ve gücünü ortaya koyabilmesi anlamında "gelişmeci devlet" nitelikleri gösterip göstermemesi, ekonomik gelişme açısından, baskı gruplarının niteliğinden daha önemli olabilir. Olson, bir çok pluralist yazar gibi, devleti sadece toplumdaki grupların gücünü siyasal kararlara dönüştüren ve bu gruplar tarafından kullanılacak olan, kendi içsel dinamikleri dolayısıyla bir gücü ve özerkliği olmayan pasif bir aygıt olarak algılamış görünmektedir.³³ Oysa bu türlü bir devlet

kavramlaştırması, bir çok ülke için yetersizdir. Devletin "baskı gruplarının, sınıfların ya da toplumun çıkarlarını basitçe aynen yansıtmayıp bunlardan (değişen derecelerde olmak kaydıyla) bağımsız siyasetler ortaya koyup bu doğrultuda hareket edebilmesi"³⁴ anlamında özerkliğe sahip olduğu, hatta devletin bu özelliğinin o ülke içindeki kolektif eylem örgütlenmesini derinden etkilediği³⁵ önemli bir çoğunluk tarafından kabul edilen bir görüştür. Daha da önemlisi, belli bir özerkliğe sahip olan devletlerin, bu özerkliklerini ekonomik gelişmeyi destekleyecek şekilde kullanmaları neticesinde de "gelişmeci devlet"lerin ortaya çıktığı, bunun da ülkelerin ekonomik gelişme performansları açısından hayati öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Örneğin, Chalmers Johnson Japonya'da ekonomik gelişmenin altında yatan temel faktörün devletin gelişmeci devlet nitelikleri göstermesi olduğunu savunurken,³⁶ David Marquand İngiltere'nin yavaş büyümesini İngiliz toplumsal-siyasal yapısının gelişmeci devlet kavramına yabancı olmasıyla bağlantılandırmıştır.³⁷

Benzer biçimde, ülkelerin hızlı veya yavaş büyümeleri üzerinde uluslararası faktörlerin -savaş, hegemonik devletlerin teknolojinin yayılması, savunma harcamalarının artması veya aşırı-genişleme nedeniyle gerilemesi, geri kalmış devletlerin uluslararası stratejik hesaplar nedeniyle hegemonik devletler tarafından ekonomik alanda kayrılması vb- rolünün inkâr edilemeyeceği öne sürülmüştür.³⁸ Örneğin, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın yeniden yapılandırılması için Amerika Birleşik Devletleri tarafından sağlanan Marshall yardımı bir yana, Japonya ve Federal Almanya, savaş sonrası müttefikler tarafından hazırlanan anayasal düzenlemeler güçlü bir ordunun oluşturulmasına izin vermediği için, savunma harcamalarını düşük tutup, bu parayı ekonomik gelişmeyi hızlandıracak çeşitli alanlara kanallize etmişlerdir. Aynı şekilde ekonomik olarak güçlü bir Japonya, Amerika Birleşik Devlet-

leri'nin Güney Asya'daki stratejik çıkarlarına uygun düştüğü için Amerikan pazarlarının (en azından 1973 yılına kadar) Japon mallarına açık tutulması, Japonya'nın büyümesinde etkili olmuş faktörlerden biridir. Son olarak, Federal Almanya ve Japonya'daki büyümenin, bu ülkelerin savaştan tam bir yıkım manzarası göstererek çıktıkları düşünüldüğünde, savaşın yarattığı yıkımın tamirinin yarattığı olağanüstü ekonomik canlılıktan ileri gelmediğini iddia edebilmek de mümkün görünmemektedir.

Olson'un kitabını yazdığı 1982 yılından günümüze kadar olan dönemde, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin, Almanya ve Japonya ile karşılaştırıldığında büyüme oranları arasındaki farklılıkların azaldığı görülmektedir. Bu gelişme, Thatcher-Reagan politikalarının piyasanın yeni koşullara kendisini uyarlamasını güçleştiren çeşitli baskı gruplarına karşı verdiği mücadelenin olumlu sonuçları olarak görülebilir ve Olson'un tezine destek sağlayabilir. Aynı şekilde, Almanya ve Japonya'da savaş nedeniyle yok olan dağıtımcı koalisyonların varlıklarını etkin bir şekilde hissettirmeye başladığı söylenebilir.³⁹ Buna karşılık, Almanya ve Japonya'da büyüme oranlarındaki düşüşünün, konjonktürel olduğu iddia edilebileceği gibi, Federal Almanya'nın Doğu Almanya ile birleşmenin yarattığı olağanüstü maliyetleri üstlenmesinden kaynakladığı da ileri sürülebilir. Dolayısıyla, daha sonraki gelişmelerin de Olson'un teorisini desteklediğini söyleyebilmek zordur. Sonuç olarak, Olson'a yöneltilen eleştirilerde -kendisinin baskı gruplarının (veya daha genel anlamıyla kurumsal faktörlerin) olası etkilerini azaltabilecek tarihsel, tesadüfi, farklı koşullarda tekrarlanması güç olan, çeşitli faktörleri (devletin niteliği, uluslararası faktörler, eğitim sistemi, girişimcilik kültürü) ihmal ettiği vb- önemli ölçüde haklılık payı bulunduğu bir gerçektir.

Bununla birlikte, Olson zaten ekonomik gelişme-kalkınma gibi bir konuda tek nedenli

veya olgunun tüm yönlerini açıklamaya çalışan bir teori geliştirme amacının olmadığını belirtmiştir.⁴⁰ Olson'un gerçekte göstermek istediği, "daha açık ve rekabetçi bir iktisadi ortamın alternatifinin olmadığıdır."⁴¹ Daha fazla hükümet müdahalesinin ekonomik büyümeyi yavaşlattığını gösteren "tamamıyla ikna edici hiç bir istatistik bulunmadığını"⁴² belirten ve hiç de dogmatik bir laissez faire savunucusu sayılamayacak olan Olson'a göre, piyasanın çeşitli gruplarca yönlendirildiği, hükümetin özel çıkarlar adına sürekli olarak piyasaya müdahale ettiği bir ortamda "hiç bir makro ekonomik siyaset yoktur ki, ekonomik durumu düzeltebilsin."⁴³

Esasen Olson, 1997 yılında bir eleştiriye verdiği yanıtta, ayrıntılı tarihsel koşulların bilgisi olmadan, ekonomik ve sosyal hayat hakkındaki herhangi bir teorinin geçerli olup olmayacağı konusunda kesin bir fikre sahip olunamayacağını belirterek,⁴⁴ kendisine bu doğrultuda yöneltilen eleştirilerin haklılığını kabul ettiği izlenimini doğurmuştur. Burada şöyle bir soru akla gelebilir: somut tarihsel tecrübenin oynadığı rolün farkında olan bir yazar, niçin iddialı genellemeler yapmaktadır? Sorunun cevabı, yine Olson'un adı geçen yanıtından çıkarılabilir. Ülke pratiklerinin incelenmesinden ortaya çıkan sonuçların, varolan teorisinin güçlenmesine, reddedilmesine veya düzeltilerek savunulmasına yol açabileceğini vurgulayan Olson,⁴⁵ biraz provokatif bir biçimde genellemeler yaparak bu amaca hizmet etmek istemiş görünmektedir. Kitabın uyandırdığı yankıya bakıldığında Olson'un bu amaca ulaşma yolunda hiç de başarısız olmadığını belirtmek gerekir.

IV. Olson'un Diğer Çalışmaları

Olson'un 1982 yılından sonraki çalışmalarında, baskı gruplarının yapısı ile ekonomik performans ilişkisi üzerinde durulmayıp, siyasal-sosyal bilimlerin klasik araştırma konularına, kamusal veya rasyonel tercih teorisinin

varsayımlarından yola çıkarak yeni açılımlar getirilmesinin amaçlandığını görüyoruz. 1986 yılında yayımlanan bir çalışmada Olson, ilk kitabında temellendirdiği görüşlerin sadece baskı gruplarının değil, siyasal partiler ile devletlerin uluslararası ilişkiler alanında karşı karşıya kaldıkları teşvikler ve bu teşviklerin, onların davranışları üzerindeki etkilerini açıklamakta yardımcı olabileceğini belirtmiştir. Örneğin “kazan-an-hepsini-alır” mantığına göre işleyen Westminster veya çoğunlukçu demokrasi modeli ile, iki partiye dayanan başkanlık sisteminde siyasal partiler ve/veya başkanlar kapsayıcı organizasyonlar gibi davranma yönünde bir teşvike sahiptirler. Çünkü, böyle bir sistemde partilerin veya başkanların sadece kendilerini destekleyen seçmen grubunu tespit edip, bunlara yönelik bir çabada bulunmaları çok güçtür. Dolayısıyla yeniden seçilemek için, sadece belli kategorideki küçük seçmen gruplarını değil, mümkün olduğunca geniş bir yelpazeyi içine alan seçmen kitlesini etkilemek durumundadırlar.⁴⁶

Aynı akılyürütmeyi uluslararası sistemde hegemonik devletlerin davranışlarını açıklamakta kullanan Olson’a göre, bu devletler, kendi çıkarlarının hegemonyanın sürdürülmesi yönünde olmasından ötürü, uluslararası siyasal sistemin görece istikrarına katkıda bulunma yolunda bir teşvikle karşı karşıya kalacaklardır. Olson, tezine örnek olarak, Britanya hegemonyasının söz konusu olduğu 19. yüzyılın ikinci yarısından Birinci Dünya Savaşına kadar olan dönemi göstererek, İmparatorluğun kendi hegemonik durumunu muhafaza etmek için, uluslararası ekonomik ve mâlî sistemin de görece bir biçimde istikrarına katkıda bulunduğunu belirtmiştir.⁴⁷ Benzer biçimde Olson, Amerika Birleşik Devletleri’nin (en azından 1970’lere kadar) çeşitli uluslararası yardım programları ile NATO’nun masraflarının büyük bir kısmını üstlenmesinin, kendisinin hegemonik pozisyonda olduğu uluslararası sistemin sürdürülmesindeki çıkarıyla yakından

bağlantılı olduğunu ifade etmiştir.⁴⁸

Olson aynı varsayımlardan yola çıkarak, toplumsal-siyasal hayatın yönlendirilmesinde düşüncelerle yerleşik çıkarların ne ölçüde etkili olduğu konusunda ilginç açılımlar getirmiştir. Olson’a göre ekonomik ve kamusal siyasetlerin belirlenmesinde çıkarlardan daha ziyade bu politikaların ne olması gerektiği hakkındaki düşüncelerin etkin olabileceği, kolektif eylemin mantığı düşüncesinden yola çıkılarak, gösterilebilir.⁴⁹ Diğer bir deyişle, dağıtımçı koalisyonlar, kendi teorisinin bazıları tarafından yorumlandığı gibi, kader değildir. Çünkü, dağıtımçı koalisyonları oluşturanlar toplumun ancak çok küçük bir kesimini temsil etmektedirler. Bu gruplar güçlerini aleyhlerine zenginleştikleri büyük çoğunluğun “akılcı ihmâlciliği”⁵⁰ ve büyük grupları temsil etmeyi amaçlayan grupların örgütlenme güçlükleri nedeniyle örgütlenemelerinden almaktadırlar. Bu nedenle, eğer bu büyük çoğunluk, bir biçimde bu gerçeklerin farkına varabilirse, dağıtımçı koalisyonların siyasal iktidar üzerindeki etkilerini sınırlandırma yönünde en büyük adım atılmış olacaktır.⁵¹ Büyük çoğunluğa bu noktada etki edecek olanlar ise, işleri gereği akılcı ihmâlcilikten en az şekilde etkilenen, en azından kendi meslekleriyle ilgili olmayan konularda dağıtımçı koalisyonlara karşı çoğunluğu uyarma vazifesini görebilecek olan gazeteciler, akademisyenler, bazı politikacılar ve kamu kuruluşlarında görevli memurlar gibi meslek gruplarıdır.⁵² Dolayısıyla, Olson’a göre, gerek dağıtımçı koalisyonların organize olmalarına rağmen toplumun çok küçük bir kesimini oluşturmaları ve gerekse, dağıtımçı koalisyonların zararlarını örgütsüz çoğunluğa anlatabilecek insanların varlığı, düşüncelerin yerleşik çıkarlar karşısında hiç de her zaman kaybetmeye mahkûm olmadıklarını göstermektedir.

Yine 1993 yılında yayımladığı bir makalesinde rasyonel tercih okulunun varsayımlarını

kullanan Olson, demokratik sistemlerin uzun dönemde, otoriter sistemlere nazaran ekonomik büyüme için daha elverişli bir ortam yaratacağını iddia eder. Olson'a göre kendi çıkarını gerçekleştirilmeye gayret eden otokratik bir yönetim, mülkiyet ve sözleşme haklarına saygı göstermek, toplumun üretici potansiyelini geliştirmek yönünde bir teşvikle karşı karşıyadır. Çünkü otokratik yönetimler ancak bu sayede toplumun üretici potansiyelini geliştirebilir, ve bu potansiyelin bir kısmına kendi yönetimlerinin el koymasını sürekli kılabilirler. Mülkiyet ve sözleşme haklarına saygı göstermeyen otokratik bir yönetim, ekonominin çökme tehlikesi ve bunun yaratacağı siyasal istikrarsızlıkla baş etmek durumundadır. Ancak, otokratik yönetimlerde yöneticilerin nasıl değiştirileceği bir kurala bağlanmadığı için, devrilme tehdidini Demoklesin kılıcı gibi sürekli üzerinde hisseden otokratlar hiç bir zaman uzun dönemli düşünme yönünde bir teşvike sahip olmayacaklardır. Örneğin, otuz yıl iktidarda kalabileceğini hesaplayan bir diktatörün varolan zenginliği bir defada alıp gitmek yerine, yönettiği toplumun üretici potansiyelinin gelişmesine katkıda bulunmak için bir teşvike sahip olduğu düşünülebilirse de (çünkü, bu halde kendisinin uzun süreli bir zenginleşme olasılığı söz konusudur), bu istisnaî bir olasılık olarak kalmaya mahkumdur. Çünkü, bu diktatörün kendisini iktidarda güvencede hissetmesi zayıf bir ihtimal olduğu gibi, diktatörün önündeki iktidar süresinin kısaldığını düşündükçe toplumun üretici zenginliğini artırma yerine kendi çıkarını öne çıkarması da olasılıklardan birisidir. Dolayısıyla mülkiyet ve sözleşme haklarının geleceğinin diktatörün iyiniyetine bağlı olduğunun farkında olan yatırımcılar eğer çok yüksek kar potansiyeli göremiyorlarsa, yatırım yapmama veya servetlerini ülke dışına çıkarma yoluna gidebileceklerdir. Otoriter bir yönetimin çeşitli sebeplerle bu yola başvurmaması mümkün olsa da, kendinden sonra gelen diğer idarecilerin aynı mantığı takip etmesi, diğer bir

deyişle bir ülkede birbirini takip eden iki yetenekli ve yurtsever otoriter idarenin iktidara gelebilme olasılığı, tarihsel tecrübenin ışığında, çok düşüktür.⁵³

Buna karşın demokrasilerde, hükümetler ekonomik rasyonalite açısından ne kadar olumsuz kararlar alırlarsa alsınlar, ülkenin ekonomik performansı üzerindeki potansiyel olumsuz etkileri, otoriter rejimlerle kıyaslandığında, sınırlı kalacaktır. Bunun nedeni ise, bu hükümetlerin mülkiyet ve sözleşme haklarını ihlal edebilme olasılıklarının otokratik rejimlerle karşılaştırılamayacak derecede düşük olmasıdır. Ayrıca, seçmen güvenine dayanmak zorunda olan böyle hükümetler en kötü ihtimalle bir veya iki dönem iktidarda kalabilecektir. Dolayısıyla Olson'a göre, görece olarak fakir ülkelerin ekonomik sorunları ve çözüm yollarını bilen güçlü bir diktatörün idaresi altında hızlı büyüyebileceği tecrübe ile sabit olmasına rağmen, bu sadece bir veya iki diktatör döneminde sürebilecektir.⁵⁴ Bu nedenle, demokrasi mülkiyet ve sözleşme haklarını en iyi şekilde koruyup seçilmiş iktidarların ekonomiye verebileceği muhtemel zararları sınırladığı için, ekonomik gelişme açısından en elverişli sistemdir.⁵⁵

Olson'un "Ulusların Yükselişi ve Çöküşü"nden sonraki çalışmaları, bu kitap kadar yankı yaratıp tartışılmamıştır.⁵⁶ Bunun altında, son yıllarda entellektüel-siyasal iklimin, bireyci neo-liberal teorilerden daha çok toplulukçu teorilere sempatik bakmaya başlaması kadar, Olson'un sonraki çalışmalarının mesajının Ulusların Yükselişi ve Düşüşü kadar dramatik olmaması da yatar. Bu çalışmalarla ilgili olarak özellikle belirtilmesi gereken bir konu, Olson'un demokratik sistemin uzun dönemde ekonomik gelişmeye en elverişli sistem olduğunu vurgulamasıdır. Bu tutum kendisinin Ulusların Yükselişi ve Çöküşü konusundaki görüşlerini bir ölçüde değiştirdiği şeklinde yorumlanabilir. Olson'un ilk çalışmalarının en

azından ima ettiği bir nokta, çeşitli baskı gruplarının dağıtımçı koalisyonlar haline geldiği istikrarlı demokratik sistemin ekonomik gelişme için her zaman en uygun ortamı yarat(a)mayacağı iken; son çalışmalarında bu vurgu yerini, demokrasinin gayet açık olan moral üstünlüklerinin yanında ekonomik üstünlüklerinin de tartışılmaz olduğu tezine bırakmıştır.

V. Sonuç

Sonuç olarak, Mancur Olson'un hem akademik hem de akademi dışı dünyada etkili olan önemli bir kuramcı olduğu belirtilmelidir. Rasyonel tercih okulunun en önde gelen temsilcilerinden biri olan Olson'un, "Kollektif Eylemin Mantığı" adlı eseriyle şimdiden bu akımın klâsikleri arasında yer aldığını söylemek abartma sayılmamalıdır.⁵⁷ Şimdiye kadar, canlı ve hareketli olduğu kadar bir ölçüde kendi içine kapalı bir bilimsel topluluk oluş-turan rasyonel tercih okulunun son dönemlerde sosyal bilimler camiasında da çok tartışılan konulardan biri olduğunu söylemek gerekir. Yaklaşımına yöneltilen bütün eleştirilere rağmen, karşılaştırmalı politika ve sosyolojiye ne türlü katkılar yapabileceği alanın önde gelenlerince de kabul edilmesi bu okulun gelecekte, sosyal bilimleri, şimdiye kadar olduğundan daha fazla etkileyeceğinin işareti olarak görülebilir.⁵⁸

Bir çok yazarın da belirttiği gibi, rasyonel tercih okulu ile klasik sosyal bilimlerin verimli bir şekilde etkileşiminin sağlanması için yapılması gereken kendi çıkarını düşünen rasyonel insan varsayımının, rasyonalite kavramının sınırlılıkları dikkate alınarak, rasyonalitenin kültürel boyutunu ihmâl etmeden kullanılması, ve tündengelimle dayanmaktan ortaya çıkan indirgemecilik eğilimlerinin tarihsel somut ülke pratiklerini gözönüne alarak dengelenmesidir.⁵⁹ Bu yapılmadığında, yaklaşımı kullananlar arasında sıklıkla görülen tündengelimle dayanan, matematiksel modellerle bezemiş, fakat açıklamaya çalıştığı olayların

ideolojik, kültürel, veya olası diğer sebeplerini dikkate almayan, her koşulda ve her zaman geçerli olma iddiasını taşıyan tezlerle karşı karşıya kalınacaktır. Kültürel göreliliği vurgulayan bunun tersi bir eğilim ise, sosyal bilimlerin genellemeler yoluyla kavram yaratma ve açıklama fonksiyonlarını yerine getirememesine yol açabilecektir. Esasen, Olson'un çalışmaları yaratıcı biçimde kullanıldığında rasyonel tercih metodolojisinin sosyal bilimlerin klâsik araştırma konularına nasıl yeni bakış açıları ve açılımlar getirdiğinin en güzel örneklerini oluşturduğu gibi, yaklaşımın sınırlılıklarının dikkate alınmaması halinde ortaya çıkabilecek olan sakıncalara da işaret etmektedir. Olson'un sosyal bilimler dünyasındaki etkisi sadece rasyonel tercih okulunun önde gelen ismi olması ile sınırlı kalmamıştır. Olson bu okul içindeki saygın yerinden bağımsız olarak, siyaset biliminin temel araştırma konularından olan baskı grupları, korporatizm, kamusal politikaların uygulanması gibi konularda birçok yerleşik görüşü sorgulayarak, farklı disiplinlerden gelmesine rağmen, siyaset bilimine de çok önemli katkılar yapan bir isim olmuştur.⁶⁰

Olson'un akademik dünya dışındaki etkisi ise yeni sağ teorisyen ve hükümetlerin, çeşitli baskı gruplarının temsil ettiği yerleşik çıkarlara (işçi sendikaları, çeşitli lobiler) karşı verdikleri mücadelede kuramsal desteği onun teorilerinde bulmasında aranmalıdır. "Ulusların Yükselişi ve Çöküşü"nin önsözünde, kitabın hem öğrencilere hem de siyasa yapıcılara ulaşmasını amaçladığını belirten, iki yıl Washington'da kamu sektöründe çalıştığı gibi, hükümet çevreleriyle bağlantısını hiç bir zaman koparmayan Olson, her zaman kendi düşüncelerinin pratikte etki yaptığını görmek isteyen biri olmuştur.⁶¹ Bu açıdan da, Olson'un başarılı olmadığını söylemek zordur. Bilindiği gibi, Thatcher-Reagan hükümetlerinin belirleyici politikalarından biri olan yerleşik çıkar gruplarının etkisini kırma amacı, baskı gruplarının piyasa sürecini sekteye uğrattığı tezine

dayanmaktaydı. Bunun ise baskı gruplarının oynadıkları olumlu roller konusunda yaygın olan klasik pluralist yaklaşımın kuramsal temellerini sorgulayan, bu grupların bir çoğunun ülkelerin ekonomik performansları üzerinde en azından olumlu roller oynamadıklarını ortaya koyan, Olson'un tezlerinden etkilendiği açıktır. Demokrat Parti'nin sol kanadına sempatik baktığı söylenen Olson'un,⁶² niyetinin gerçekten bu olup olmadığı tartışılabilirse de⁶³ yeni sağ düşünürlerin, özellikle de Frederick A. Hayek'in günümüz batı toplumlarında varolan demokrasinin organize gruplar tarafından yönlendirildiği eleştirisinin önemli ölçüde Olson'un kavramlaştırmasına dayandığı da bir gerçektir.⁶⁴ Bütün bu katkılarıyla Olson, daha uzun yıllar etkili olacağı benzemektedir.

NOTLAR

1. 1932 yılında Amerika'da doğan Mancur Olson, yüksek lisansını Oxford, doktorasını ise Harvard Üniversitesinde tamamladı. Harvard ve Maryland Üniversitelerinde çalıştı. 1990 yılında, eski doğu bloku ülkeleriyle diğer azgelişmiş ülkelerin ekonomik problemleriyle ilgilenmeyi amaçlayan Maryland Üniversitesi bünyesinde "The Center for Institutional Reform and Informal Sector" adlı araştırma merkezinin kuruluşunda rol oynadı ve merkezin başına getirildi.

2. Mancur Olson, *The Logic of Collective Action: Public Goods and Theory of Groups* (Cambridge: Harvard University Press, 1965).

3. Bu yaklaşımın önde gelen temsilcileri olarak Arthur. F Bentley ve David Truman gösterilebilir. Arthur. F. Bentley, *The Process of Government* (Cambridge Mass: The Belknap Press, 1967)(ilk yayın 1908); David Truman, *The Governmental Process* (New York: Alfred A.Knopf, 1951). Bununla birlikte, klasik pluralist yaklaşım deyimiyle, iyi tanımlanmış, tutarlı bir bütün oluşturan, savunucularının ortak kaygılarla yola çıkıp, ortak bir dil kullandıkları bir düşünce akımından söz edildiğini düşünmek yanıltıcı olabilir. Pluralist yaklaşımın çeşitli varsayımlarını paylaşan ve bir çok yazara göre yukarıda adı geçen klasiklerden sonra bu akımın en önde gelen temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Robert Dahl'ın da yakındığı gibi, pluralist teori deyimi çok farklı ve birbiriyle çelişen düşünceleri ifade eden, daha çok pluralizme düşmanlık duyanlar tarafından ifade edilen, ve pluralist olsun olmasın yetkin bir siyasal teorisyenin anlamlı bulamayacağı bir nitelik kazanmıştır. Robert A. Dahl, "Polyarchy, Pluralism and Scale." *Scandinavian Political Studies*, 7, 4 (1984), 232. Biz bu çalışmada, klasik pluralist yaklaşımın temellerini özetlerken Patrick

Dunleavy'nin kavramlaştırmasından yararlandık. Patrick Dunleavy, *Democracy, Bureaucracy and Public Choice-Economic Explanations in Political Science* (New York, London: Harvester Wheatsheaf, 1991), 14-27.

4. Siyaset bilimi literatüründe birinci türden gruplara kısmi veya koruyucu (sectional/ or protective) gruplar denilirken, ikinci tür gruplar idealist gruplar (promotional/cause) olarak nitelendirilmektedir.

5. Seçici faydalar ifadesini "selective benefits" in karşılığı olarak kullandık.

6. Olson, *The Logic of Collective Action*, 177.

7. Mancur Olson, *The Rise and Decline of Nations - Economic Growth, Stagflation and Social Rigidities* (New Haven: Yale University Press, 1982).

8. *Ibid.*, 37.

9. Olson, *Logic of Collective Action*, 124.

10. Olson, *Rise and Decline of Nations*, 41.

11. *Ibid.*, 45. Dağıtıcı koalisyonlar ifadesini "distributive coalitions" a karşılık olarak kullandık.

12. *Ibid.*, 45.

13. *Ibid.*, 65.

14. *Ibid.*, 65.

15. *Ibid.*, 58.

16. Frederick A. Hayek, *Law Legislation and Liberty, vol 3, The Political Order of a Free People* (London: Routledge, 1979), 77.

17. Joseph Schumpeter "yaratıcı yıkıcılık" olarak adlandırdığı bu sürecin, kapitalizmin en belirgin ve ayırdedici özelliklerinden biri olduğunu belirtir. Joseph A. Schumpeter, *Capitalism, Socialism and Democracy*, beşinci baskı, der. Tom Bottomore (London: Allen and Unwin, 1976), 81-87.

18. Olson, *Rise and Decline of Nations*, 69-73.

19. *Ibid.*, 73.

20. Mancur Olson, "A Theory of the Incentives Facing Political Organizations- Neo-Corporatism and the Hegemonic State." *International Political Science Review*, 7, 2 (1986), 173.

21. Olson, *Rise and Decline of Nations*, 47.

22. Bu noktada Olson'un "aşırı yüklenme" (overload) teorilerinden esinlendiği söylenebilir. Bu teorilere göre, gelişmiş demokrasilerde bireylerin devletten beklentilerinin artması ve biraz da bu yüzden sistemin talepleri karşılayabilme kapasitesinin düşmesi, devletin karar alma ve uygulama gücünü sekteye uğratmış ve idare edilemezlik (ungovernability) sendromunu ortaya çıkarmıştır. Bkz., Samuel Brittan, "The Economic Contradictions of Democracy." *The British Journal of Political Science*, 5

(1975). 129-159; Anthony King, "Overload: Problems of Governing in the 1970s." *Political Studies*, 23 (1975), 284-296; Michael Crozier, Samuel P. Huntington, J. Watanuki, der *The Crisis of Democracy* (New York: New York University Press, 1976). Aşırı yüklenme teorilerinden bir ölçüde farklı olarak, ancak Olson ile neredeyse aynı temaları vurgulayan bir çalışma 1982 yılında Samuel Beer tarafından yayımlanmıştır. Beer'e göre, Britanya çeşitli grupların hükümetten sağlanabilecek yüksek ücretler, teşvikler ve benzeri avantajlar için birbirleriyle kıyasıya mücadele ettikleri ve bu nedenle de yönetilmesi çok güç hale gelmiş olan bir toplum görüntüsü vermektedir. Samuel Beer, *Britain Against Itself* (New York: W.W. Norton, 1982).

23. Olson, *Rise and Decline of Nations*, 75.

24. Bununla birlikte, Olson, bir grubun hangi kriterlere göre dağıtıcı koalisyon veya kapsayıcı organizasyon olarak kabul edileceğini belirtmemiştir.

25. Olson'a göre, korporatist sistemler, küçük baskı gruplarının hakim olduğu sistemlere nazaran daha kapsayıcı oldukları için ekonomik gelişme üzerinde daha az olumsuz bir etki yapabilir, hatta uç örneklerde etkin kaynak tahsisini dahi gerçekleştirebilirler. Ancak, korporatist örgütlerin örgüt-içi lobi faaliyetlerini ustalıkla kullanabilen küçük sektörler veya gruplar tarafından yönlendirilmesi olasılığını da unutmamak gerekir. Olson'a göre bu konuda daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Olson, "A Theory of Incentives," 180-187.

26. Olson, *Rise and Decline of Nations*, 89. Olson verdiği örneklerin kendi tezini desteklediğini iddia etmekle yetinmeyip, tezinin aynı zamanda, Amerika'nın çeşitli eyaletlerinin farklı ekonomik gelişmelerini, Amerika Birleşik Devletlerinin 19. yüzyıldaki hızlı büyümesini, Britanya ve Hollanda'nın erken modern dönemdeki hızlı büyümesini, Kore, Tayvan ve Hong Kong'un savaş sonrası üstün ekonomik performanslarını da açıklamaya elverişli olduğunu savunur. *Ibid.*, 235-236.

27. Tamamen ya da kısmen Olson'un tezlerinin değerlendirilmesini amaçlayan bazı çalışmalar için, bkz. Ronald Rogowski, "Structure, Growth, and Power: Three Rationalist Accounts." *International Organization*, 37 (1983), 713-738; Dennis Mueller, der, *The Political Economy of Growth* (New Haven: Yale University Press, 1983); Arthur A. Goldsmith, "Democracy, Political Stability, and Economic Growth in Developing Countries- Some Evidence on Olson's Theory of Distributional Coalitions." *Comparative Political Studies*, 18, 4 (1986), 517-531; David R. Cameron, "Distributional coalitions and other sources of economic stagnation: on Olson's Rise and Decline of Nations." *International Organization*, 42, 4 (1988).

28. Bkz., Donald P. Green and Ian Shapiro, *Pathologies of Rational Choice Theory-A Critique of Applications in Political Science* (New Haven and London: Yale University Press, 1994). Bu kitabın

eleştirisi ve yazarların yanıtları için, bkz. Jeffrey Friedman, der, *Economic Models of Politics Reconsidered-The Rational Choice Controversy* (New Haven and London: Yale University Press, 1996)

29. Ian McLean, *Public Choice* (Oxford: Basil Blackwell, 1987), 79. Aynı çizgide, Robert O. Keohane, "Book Review of The Rise and Decline of Nations." *Journal of Economic Literature*, 21, (1983), 558-560.

30. Mancur Olson, "Dictatorship, Democracy and Development." *American Political Science Review*, 87, 3 (1993), 574. Aynı şekilde, 1992 yılında, bir kitaba yazdığı önsözde, Olson, önsözüne katkıda bulunduğu kitabın önemi ve değerinin "basit genel ilkelerin, gerçekliğin karmaşıklığı karşısında, asla bütün olayları (istisnasız bir biçimde) açıklamak için kullanılamayacağını belirtmesinde" yattığını vurgulayarak, bu inancını tekrar etmiştir. Mancur Olson, "Foreword," *Collective Action-Theory and Applications*, Todd Sandler (Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1992), xv, xvi.

31. Cameron, "distributional coalitions," 565. Ziya Öniş, "Vision and Contrast in Comparative Political Economy: Perspectives on Olson and Hall." *State and Market-The Political Economy of Turkey in Comparative Perspective* (İstanbul: Boğaziçi University Press, 1998), 97.

32. Cameron, "Distributional coalitions," 569-572.

33. Cameron, "Distributional coalitions," 564; Öniş, "Vision and Contrast in Political Economy," 97. Dunleavy and O'Leary bu devlet anlayışını, "rüzgar gültü" (weather-vane) modeli olarak tanımlamışlardır. Patrick Dunleavy ve Brendan O'Leary, *The Theories of State: The Politics of Liberal Democracy* (London: Macmillan, 1987), 43.

34. Theda Skocpol, "Bringing the State Back In: Strategies of Analysis in Current Research." *Bringing the State Back In*, der, Peter B. Evans, Dietrich Rueschemeyer, Theda Skocpol (Cambridge: Cambridge University Press, 1985), 21.

35. Pierre Birnbaum, *States and Collective Action: The European Experience* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988).

36. Chalmers Johnson, *MITI and the Japanese Miracle* (Stanford: Stanford University Press, 1982). Uzak Doğu Asya ülkelerindeki ekonomik gelişmeyi gelişmeci devlet kavramıyla açıklamaya çalışan diğer önemli bir çalışma için, bkz Robert Wade and Gordon White, *Governing the Market: Economic Theory and The Role of Government in East Asian Industrialisation* (Princeton: Princeton University Press, 1990).

37. David Marquand, *The Unprincipled Society* (London: Fontana, 1988). Aynı çizgide, Alan Booth, Joseph Melling and Christoph Dartmann, "Institutions and economic Growth: The Politics of Productivity in West Germany, Sweden, and the United Kingdom, 1945-1955." *The Journal of Economic History*, 57, 2, (1997), 419, 436.

38. Keohane, "Book Review of Rise and Decline of Nations," 560; Booth, Melling, Dartmann, "Institutions and Economic Growth," 419.

39. Japonya'da tarım lobisinin. Almanya'da ise işçi sendikaları ile refah devletine bağlı olarak yaşayan grupların, yeni dağıtımci koalisyonlar olarak nitelendirilebileceği çeşitli siyasetçiler ve gazeteciler tarafından sıklıkla dile getirilmektedir.

40. Olson, *Rise and Decline of Nations*.15.

41. *Ibid.*, 233.

42. *Ibid.*, 82. Bir diğer yazısında Olson, "bazı klasik liberaller ve muhafazakarlar tarafından benimsenmiş görünen" hükümetlerin, özellikle de demokratik hükümetlerin zorunlu olarak ülke ekonomisini zayıflatan bir biçimde müdahale etmelerine yol açan bir teşvikin bulunduğu varsayımının "kesinlikle yanlış" olduğunu belirtmiştir. Olson, "A Theory of Incentives," 170.

43. Olson, *Rise and Decline of Nations*. 233.

44. Olson, "An Appreciation: Reply to Booth, Melling, and Dartman," 446-7.

45. *Ibid.*, 447. Bu yaklaşım, Karl Popper'in yanlışmacılık teorisinden esinlenmiş gibi görünmektedir.

46. Bkz. Mancur Olson, "A Theory of the Incentives," 167-176. Olson'un bu tezi, Ulusların Yükselişi ve Düşüşü çalışmasının temel teziyle bir ölçüde çalışmaktadır. Çünkü, bu çalışmada Amerika ve İngiltere dağıtımci koalisyonların hakim olduğu ülkeler olarak gösterilirken, adigeçen makalede, Amerikan ve İngiliz sistemlerinin, kapsayıcı grupları teşvik eden nitelikleri öne çıkarılmaktadır. Dolayısıyla baskı grupları açısından dağıtımci koalisyonların hakim olduğu bir sistem, parti ve seçim sistemleri açısından kapsayıcılık niteliklerine sahip olarak algılanmaktadır. Sistemin hangi özelliğinin baskın olduğu sorusu ise, Olson tarafından cevaplandırılmamaktadır.

47. Bkz. Mancur Olson, "A Theory of the Incentives," 173-175.

48. *Ibid.*, 175.

49. Mancur Olson, "Is Britain the Wave of Future ? How Ideas Affect Societies" *The Rise and Decline of the Nation State*, der, Michael Mann (Oxford: Basil Blackwell, 1990).

50. Akılcı ihmâcilik, kendi kullanacağı oyun seçim sonuçlarına etkisinin çok düşük olduğunun bilincinde olan rasyonel bir bireyin, kendisine sunulan seçeneklerden hangisinin daha tutarlı olduğunu araştırmaya vakit ve kaynak ayırmayacağını düşünerek, bu seçenekler konusunda basmakalıp düşüncelere göre hareket edeceğinin varsayılması olarak tanımlanmıştır. Olson, "Is Britain the Wave of Future," 99-100

51. Olson, *Ibid.*, 110.

52. Olson, "Is Britain Wave of Future," 112.

53. Olson, "Dictatorship, Democracy and Development," 572.

54. Olson, "Dictatorship, Democracy and Development," 572-3.

55. Olson'un bu dönemde yaptığı bir diğer çalışması, aynı paradigmanın Sovyet-tipi sistemlerin daha iyi anlaşılmasında nasıl kullanılabilceği üzerinde durur. Bkz. Mancur Olson, "The Logic of Collective Action in Soviet-type Societies." *Journal of Soviet Nationalities*. 1, 2. (1990), 8-33.

56. Olson'un iki parti sisteminin niteliği üzerindeki görüşlerinin ampirik olarak desteklenemeyeceğine ilişkin bir makale için, bkz. Markus M.L. Crepaz, "Constitutional Structures and Regime Performance in 18 Industrialized Democracies: A Test of Olson's Hypothesis." *European Journal of Political Research*. 29 (1996).

57. Rasyonel tercih yaklaşımının önemli bir temsilcisine göre, Olson'un bu kitapta geliştirdiği tezlerin bütünlüğü ve ikna ediciliği, bir kuşağın düşünme tarzına ve kullandıkları kavramlara -kapsayıcı organizasyonlar, seçici teşvikler vb- belki kendilerinin de farkında olmadıkları bir şekilde damgasını vurmuştur. Dennis C. Mueller, "In Memoriam, Mancur Olson, 1932-1998." *Public Choice*. 97, 4 (1998), 533.

58. Bu konuda, dipnot 27'de belirtilen kaynaklara ek olarak bkz., Chalmers Johnson, "Preconception vs. Observation, or the Contributions of Rational Choice Theory and Area Studies to Contemporary Political Science." *Political Science & Politics*. 30, 2 (1997), 170-174; Robert H. Bates, "Area Studies and the Discipline: A Useful Controversy." *Political Science & Politics*. 30, 2, (1997), 166-170; Margaret Levi, "A Model, a Method and a Map: Rational Choice in Comparative and Historical Analysis." *Comparative Politics-Rationality, Culture and Structure*, der, Mark Irving Lichbach and Alan S. Zuckerman (Cambridge: Cambridge University Press, 1997); John H. Goldthorpe, "Rational action theory for sociology." *The British Journal of Sociology*. 49, 2 (1998), 167-192; Neil J. Smelser, "The Rational and Ambivalent in the Social Sciences." *American Sociological Review*. 63, 1, (1998), 1-15; Arendt Lijphart, "Consensus and Consensus Democracy: Cultural, Structural, Functional and Rational Choice Explanations." *Scandinavian Political Studies*. 21, 2, (1998), 99-108. Ian Shapiro, "Can the Rational Choice Framework Cope with Culture." *Political Science & Politics*. 31, 1 (1998), 40-42.

59. Bu çizgide, özellikle bkz. Bates, "Area Studies and the discipline"; Goldthorpe "Rational action theory for sociology"; Smelser, "The Rational and Ambivalent in the Social Sciences."

60. Bu konuda, bkz. James E. Alt, "Thoughts on Mancur Olson's contribution to political science."

Public Choice. 98, 1-2 (1999), 1-4.

61. Gordon Tullock, "In honor of a colleague, Mancur Olson 1932-1998." *Public Choice*. 97, 4 (1998), 528.

62. Tullock, "In honor of a colleague, Mancur Olson 1932-1998." 528.

63. Örneğin Olson, kendi teorilerinin Thatcher'in mesajlarına benzetilmesinden duyduğu rahatsızlığı belirtmiştir. Olson, "A Theory of Incentives," 170. Olson ile Thatcher'in mesajları arasında benzerlik olduğunu iddia eden ise, Klaus von Beyme'dir. Bkz. Klaus von Beyme, "The Contemporary Relevance of the Concept of the State." *International Political Science Review*. 7, 2 (1986), 116-117.

64. Hayek, *Political Order*. 96-102. Hayek'in diğer önemli bir çalışması olan, 1960 tarihli, *The Constitution of Liberty*'de organize grupların liberal-demokratik düzen üzerindeki olumsuz etkilerine yapılan vurgu çok daha azdır.

REFERANSLAR

- Alt, James E. "Thoughts on Mancur Olson's contribution to political science." *Public Choice*. 98, 1-2 (1999), 1-4.
- Bates, Robert H. "Area Studies and the Discipline: A Useful Controversy." *Political Science & Politics*. 30, 2, (1997), 166-170.
- Beer, Samuel. *Britain Against Itself* (W.W. Norton: New York, 1982)
- Bentley, Arthur F. *The Process of Government* (Cambridge Mass: The Belknap Press, 1967)(ilk yayın 1908)
- Beyme, Klaus von. "The Contemporary Relevance of the Concept of the State." *International Political Science Review*. 7, 2 (1986), 115-119.
- Birnbaum, Pierre. *States and Collective Action: The European Experience* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988)
- Booth, Alan., Joseph Mellingand Christoph Dartman. "Institutions and Economic Growth: The Politics of Productivity in West Germany, Sweden and the United Kingdom, 1945-1955." *The Journal of Economic History*. 57, 2, (1997), 416-447.
- Brittan, Samuel. "The Economic Contradictions of Democracy." *The British Journal of Political Science*. 5 (1975), 129-159.
- Cameron, David R. "Distributional coalitions and other sources of economic stagnation: on Olson's Rise and Decline of Nations." *International Organization*. 42, 4 (1988), 561-603.
- Crepaz, Markus M.L. "Constitutional Structures and Regime Performance in 18 Industrialized Democracies: A Test of Olson's Hypothesis." *European Journal of Political Research*. 29 (1996), 87-104.
- Crozier, Michael., Samuel P. Huntington. J Watanuki, der. *The Crisis of Democracy* (New York: New York University Press, 1976)
- Dahl, Robert A. "Polyarchy, Pluralism and Scale." *Scandinavian Political Studies*. 7, 4 (1984).
- Dunleavy, Patrick and Brendan O'Leary. *The Theories of State: The Politics of Liberal Democracy* (London: Macmillan, 1987)
- Friedman, Jeffrey, der. *Economic Models of Politics Reconsidered-The Rational Choice Controversy* (New Haven and London: Yale University Press, 1996)
- Goldsmith, Arthur A. "Democracy, Political Stability, and Economic Growth in Developing Countries-Some Evidence on Olson's Theory of Distributional Coalitions." *Comparative Political Studies*. 18, 4 (1986), 517-531.
- Goldthorpe, John. H. "Rational Action Theory For Sociology." *The British Journal of Sociology*. 49, 2. (1998), 167-192.
- Green, Donald P., Ian Shapiro. *Pathologies of Rational Choice Theory-A Critique of Applications in Political Science* (New Haven and London: Yale University Press, 1994)
- Hayek, Frederick A. *Law, Legislation and Liberty, vol 3, The Political Order of a Free People* (London: Routledge, 1979)
- Johnson, Chalmers. *MITI and the Japanese Miracle* (Stanford: Stanford University Press, 1982)
- Johnson, Chalmers. "Preconception vs. Observation, or the Contributions of Rational Choice Theory and Area Studies to Contemporary Political Science." *Political Science & Politics*. 30, 2 (1997), 170-174.
- Keohane, Robert O. "Book Review of The Rise and Decline of Nations." *Journal of Economic Literature*. 21, (1983), 558-560.
- King, Anthony. "Overload: Problems of Governing in the 1970s." *Political Studies*. 23 (1975), 284-296.
- Levi, Margaret. "A Model, a Method and a Map: Rational Choice in Comparative and Historical Analysis." *Comparative Politics-Rationality, Culture and Structure*, der, Mark Irving Lichbach and Alan S. Zuckerman (Cambridge: Cambridge University Press, 1997)
- Lijphart, Arendt. "Consensus and Consensus Democracy: Cultural, Structural, Functional and Rational Choice Explanations." *Scandinavian Political Studies*. 21, 2 (1998), 99-108.
- Marquand, David. *The Unprincipled Society* (London: Fontana, 1988)

McLean, Ian. *Public Choice* (Oxford: Basil Blackwell, 1987)

Mueller, Dennis C., der. *The Political Economy of Growth* (New Haven: Yale University Press, 1983)

Mueller, Dennis C. "In Memoriam, Mancur Olson, 1932-1988." *Public Choice*. 97, 4 (1998), 531-534.

Olson, Mancur. *The Logic of Collective Action: Public Goods and Theory of Groups* (Cambridge: Harvard University Press, 1965)

Olson, Mancur. *The Rise and Decline of Nations-Economic Growth, Stagflation and Social Rigidities* (New Haven: Yale University Press, 1982)

Olson, Mancur. "A Theory of Incentives Facing Political Organizations-Neo-Corporatism and the Hegemonic State." *International Political Science Review*. 7, 2 (1986), 165-189.

Olson, Mancur. "Is Britain the Wave of Future ? How Ideas Affect Societies." *The Rise and Decline of the Nation State*, der. Michael Mann (Basill Blackwell: Oxford, 1990).

Olson, Mancur. "The Logic of Collective Action in Soviet-type Societies." *Journal of Soviet Nationalities*. 1 (2) (1990), 8-33.

Olson, Mancur. "Foreword," *Collective Action-Theory and Applications*, Todd Sandler (Ann Arbor: The University of Michigan Press, 1992)

Olson, Mancur. "Dictatorship, Democracy and Development." *American Political Science Review*. 87, 3 (1993), 567-576.

Olson, Mancur. "An Appreciation: Reply to Booth, Melling, and Dartman." *The Journal of Economic History*. 57, 2 (1997), 445-447.

Öniş, Ziya. "Vision and Contrast in Comparative Political Economy: Perspectives on Olson and Hall." *State and Market-The Political Economy of Turkey in Comparative Perspective* (İstanbul: Boğaziçi University Press, 1998)

Rogowski, Ronald. "Structure, Growth, and Power: Three Rationalist Accounts." *International Organization*. 37 (1983), 713-738.

Schumpeter, Joseph A. *Capitalism, Socialism and Democracy*, beşinci baskı, der. Tom Bottomore (London: Allen and Unwin, 1976)

Shapiro, Ian. "Can the Rational Choice Framework Cope With Culture ?" *Political Science & Politics*. 31, 1 (1998), 40-42.

Skocpol, Theda. "Bringing the State Back In: Strategies of Analysis in Current Research." *Bringing the State Back In*, der. Peter B. Evans, Dietrich Rueschemeyer and Theda Skocpol (Cambridge: Cambridge University Press, 1985)

Smelser, Neil J. "The Rational and Ambivalent in the Social Sciences." *American Sociological Review*. 63, 1, (1998), 1-15.

Truman, David. *The Governmental Process* (New York: Alfred A.Knopf, 1951)

Tullock, Gordon. "In honor of a colleague, Mancur Olson 1932-1998." *Public Choice*. 97, 4, (1998), 527-529.

Wade, Robert., Gordon White. *Governing the Market: Economic Theory and the Role of the Government in East Asian Industrialisation* (Princeton: Princeton University Press, 1990)